

Quarterly of Islamic Awakening Studies

Autumn 2025. Vol 14. Issue 3
ISSN (Print): 2322-5645- ISSN (Online): 2783-2112
Journal Homepage: <https://www.iabaj.ir/>

Research Paper

Revisiting the Strategy of Economic Resistance in the Context of Islamic Awakening: Capacities and Challenges of the Palestinian BDS Movement in Light of the South African Experience

Roohollah Kohanhoosh Nejad^{*1}, Hamed Ghashghavi²

1. Department of West Asian and African Studies, Faculty of World Studies, University of Tehran
2. Masters' student in Southern African Studies, Faculty of World Studies, University of Tehran

ARTICLE INFO

PP: 37-55

Use your device to scan and read
the article online

Keywords:

*Economic sanctions BDS
movement Islamic
Awakening South Africa
Palestine critical political
economy*

Article History:

Received:
April 14, 2025
Accepted:
June 03, 2025
Published:
September 22, 2025

Abstract

This article provides a comparative analysis of the role and effectiveness of economic resistance in two significant contemporary movements: the anti-apartheid movement in South Africa and the Boycott, Divestment, and Sanctions (BDS) movement in Palestine against Israel in the Context of Islamic Awakening. The research aims to examine the extent to which the successful experience of sanctions against the apartheid regime can be utilized to design effective strategies in the struggle against occupation and discrimination in Palestine. Using the theoretical framework of critical political economy and a comparative case study method, the article critiques the common analogical approach and analyzes the structural, political, and social similarities and differences between the two. The findings indicate that the success of sanctions in South Africa depended on an organic connection with a broad popular movement and a strategy to change the internal power structure, whereas in Palestine, despite mobilizing capacities of Islamic Awakening to strengthen transnational solidarity, geographic dispersion, lack of unified leadership, and Israel's strong dependence on Western support have posed serious challenges to the effectiveness of sanctions. The article also emphasizes that using historical experiences must be done with caution and awareness of the specific conditions of each case, and designing effective strategies for BDS requires critical revision and adaptation to the realities of Palestine and Israel. This approach can enhance the effectiveness of sanctions and help achieve the movement's goals.

Citation: Kohanhoosh Nejad, R and Ghashghavi, H. (2025). **Revisiting the Strategy of Economic Resistance in the Context of Islamic Awakening: Capacities and Challenges of the Palestinian BDS Movement in Light of the South African Experience.** Journal of Islamic Awakening Studies, 14(3),37-55

* **Corresponding author:** Roohollah Kohanhoosh Nejad, **Email:** kohanhoosh@ut.ac.ir

Copyright © 2025 The Authors. Published by basijasatid. This is an open access article under the CC BY license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Extended Abstract

Introduction

The Boycott, Divestment, and Sanctions (BDS) movement, launched in 2005 by Palestinian civil society, explicitly draws inspiration from the successful anti-apartheid struggle in South Africa, aiming to pressure Israel through economic and political isolation. However, the simplistic historical analogy between the two cases obscures critical structural, political, and socioeconomic differences that fundamentally shape the effectiveness of sanctions. While South Africa's apartheid regime succumbed to a combination of international pressure and a robust, unified internal liberation movement led by the African National Congress (ANC) with a coherent revolutionary strategy, the Palestinian context is markedly different. The Palestinian national movement suffers from geographic fragmentation, a lack of unified leadership, and a weakened internal popular mobilization, partly due to the Palestinian Authority's dependency and co-optation. Furthermore, Israel's deep integration into the global capitalist economy, its advanced and diversified economic structure, and unwavering political and military support from Western powers, particularly the United States, render it significantly more resilient to external economic pressure. The central problem this research addresses is: to what extent can the BDS movement, operating within the complex and often contradictory context of the Islamic Awakening (which offers both mobilizing potential and risks of fragmentation), effectively learn from and apply the South African experience to achieve tangible political change, given these profound structural and political divergences?

Methodology

This research employs a comparative case study (CCS) approach, which involves the systematic comparison of two or more cases to identify causal patterns, similarities, and differences. The study adopts a qualitative research design, utilizing document analysis and secondary source review as the primary methods of data collection. The selected cases

for comparison are: (1) the anti-apartheid movement in South Africa, specifically the BDS campaign against the apartheid regime, and (2) the Palestinian BDS movement against Israel. The research follows the six-step framework for CCS proposed by Goodrick (2014), which includes: clarifying key evaluation questions and objectives; identifying initial assumptions or theories to focus the study; defining the types of cases to be included; determining how evidence will be collected, analyzed, and synthesized within and across cases; examining and testing alternative explanations for the findings; and reporting the results. Data sources include official documents and statements of liberation movements (such as the ANC's Freedom Charter and BDS campaign declarations), academic research and critical studies on sanctions and the political economy of both regimes, reports from international and human rights organizations, and historical analyses and narratives from activists and movement leaders. The analytical framework is grounded in critical political economy, which examines sanctions not merely as diplomatic tools but as phenomena embedded in class structures, global capitalism, and internal social dynamics. Rather than simply accepting common analogies, the research seeks to demonstrate how structural differences between the two cases influence the effectiveness of sanctions and to explore how past experiences can inform more effective strategies in the current context.

Results and Discussion

The findings reveal a fundamental asymmetry between the two cases, demonstrating that the South African experience cannot be mechanically replicated in Palestine. In South Africa, BDS operated as a complementary mechanism within a coherent, multi-dimensional liberation strategy led by the African National Congress (ANC), which combined mass mobilization, armed resistance, underground organization, and international solidarity. The ANC's Marxist analysis identified the apartheid regime as an alliance of class interests, and sanctions were strategically designed to fracture this coalition

by targeting the economic interests of the ruling elite, ultimately compelling the white bourgeoisie to negotiate. In stark contrast, the Palestinian BDS movement operates in a context of fragmented leadership, geographical dispersion, and the absence of a unified popular movement. The Palestinian Authority's co-optation and dependency, along with the weakening of organized labor and civil society, have undermined internal mobilization. Israel's deep integration into global capitalist networks, diversified economy, and unwavering Western support have rendered it resilient to economic pressure, with BDS causing only marginal financial damage (approximately 0.004% of Israel's economy). The discussion highlights that while the Islamic Awakening context offers discursive and mobilizing potential for transnational solidarity, its inherent heterogeneity and geopolitical rivalries risk replacing substantive organization with symbolic empathy. Consequently, the effectiveness of BDS in Palestine depends critically on its integration into a broader political project, clear strategic goals, and sustainable grassroots mobilization, rather than reliance on economic pressure alone.

Conclusion

This comparative study concludes that the effectiveness of economic resistance, particularly the BDS movement, is contingent upon its integration into a broader, coherent political strategy and organic connection with grassroots popular mobilization, rather than operating as an isolated tactical tool. The South African experience demonstrates that

sanctions succeeded not because of economic pressure alone, but because they complemented a unified liberation movement with clear strategic goals, mass organization, and the capacity to fracture the ruling coalition from within. In Palestine, however, the BDS movement faces profound structural constraints: fragmented leadership, geographical dispersion, weakened internal mobilization, and Israel's deep integration into global capitalist networks with unwavering Western support. While the context of Islamic Awakening offers significant potential for transnational solidarity and moral mobilization, its effectiveness depends on transitioning from symbolic empathy to institutionalized networks, precise targeting, and strategic coordination, avoiding the pitfalls of geopolitical rivalries and discursive fragmentation. The research underscores that BDS cannot substitute for organized political struggle; rather, it must serve as a complementary mechanism within a comprehensive liberation project. For BDS to achieve tangible structural change in Palestine, it requires: (1) clear, phased, and assessable objectives; (2) sustainable grassroots organization within Palestinian society; (3) strategic focus on breaking key economic-political nodes of the Israeli regime; and (4) realistic utilization of Islamic Awakening's capacities while maintaining independence from state-led geopolitical agendas. Without these elements, economic sanctions risk remaining primarily symbolic and ethical, failing to translate into meaningful transformation of power relations.

مقاله پژوهشی

بازخوانی راهبرد مقاومت اقتصادی در بستر بیداری اسلامی: ظرفیت‌ها و چالش‌های جنبش فلسطینی تحریم اقتصادی، عدم سرمایه‌گذاری و تحریم دولتی رژیم صهیونیستی در پرتو تجربه آفریقای جنوبی

روح اله کهن هوش نژاد^۱ - گروه مطالعات غرب آسیا و آفریقا، دانشکده مطالعات جهان، دانشگاه تهران
حامد قشقاوی - دانشجوی کارشناسی ارشد مطالعات جنوب آفریقا، دانشکده مطالعات جهان، دانشگاه تهران

چکیده	اطلاعات مقاله
<p>این مقاله به تحلیل مقایسه‌ای نقش و کارآمدی مقاومت اقتصادی در دو جنبش مهم معاصر، یعنی جنبش ضد آپارتاید آفریقای جنوبی و جنبش فلسطینی تحریم اقتصادی، عدم سرمایه‌گذاری و تحریم دولتی رژیم صهیونیستی در بستر بیداری اسلامی می‌پردازد. هدف پژوهش، بررسی این مسأله است که تا چه حد می‌توان از تجربه موفق تحریم‌ها علیه رژیم آپارتاید برای طراحی راهبردهای مؤثر در مبارزه با اشغالگری و تبعیض در فلسطین بهره گرفت. مقاله با استفاده از چارچوب نظری اقتصاد سیاسی انتقادی و روش مطالعه موردی مقایسه‌ای، ضمن نقد رویکرد قیاس‌گرایانه رایج، تفاوت‌ها و شباهت‌های ساختاری، سیاسی و اجتماعی دو مورد را تحلیل می‌کند. یافته‌ها نشان می‌دهد که موفقیت تحریم‌ها در آفریقای جنوبی به پیوند طبیعی با جنبش مردمی گسترده و راهبرد تغییر ساختار قدرت داخلی وابسته بود، در حالی که در فلسطین، علی‌رغم ظرفیت‌های گفتمانی و بسیج‌گر بیداری اسلامی برای تقویت همبستگی فراملی، پراکندگی جغرافیایی، نبود رهبری یکپارچه و وابستگی شدید اسرائیل به حمایت‌های غربی، کارآمدی تحریم‌ها را با چالش‌های جدی مواجه ساخته است. همچنین، مقاله تأکید می‌کند که استفاده از تجربیات تاریخی باید با دقت و آگاهی از شرایط خاص هر مورد صورت گیرد و طراحی راهبردهای مؤثر برای جنبش مذکور مستلزم بازنگری انتقادی و تطبیق با واقعیت‌های امروز فلسطین و اسرائیل است. این رویکرد می‌تواند به ارتقای اثربخشی تحریم‌ها و تحقق اهداف جنبش کمک کند.</p>	<p>شماره صفحات: ۳۷-۵۵</p> <p>از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید</p>
	<p>واژه‌های کلیدی: تحریم اقتصادی جنبش بیداری اسلامی آفریقای جنوبی فلسطین اقتصاد سیاسی انتقادی</p> <p>تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۱/۲۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۳/۱۳ تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۷/۰۱</p>

استناد: کهن هوش نژاد، روح اله و قشقاوی، حامد. (۱۴۰۴). بازخوانی راهبرد مقاومت اقتصادی در بستر بیداری اسلامی: ظرفیت‌ها و چالش‌های جنبش فلسطینی تحریم اقتصادی، عدم سرمایه‌گذاری و تحریم دولتی رژیم صهیونیستی در پرتو تجربه آفریقای جنوبی. فصلنامه علمی مطالعات بیداری اسلامی، ۱۴(۳)، ۳۷-۵۵

۱- مقدمه

در سال ۲۰۰۵، فعالان جامعه مدنی فلسطین با الهام از مبارزه مردم آفریقای جنوبی علیه رژیم آپارتاید، پویش تحریم اقتصادی، عدم سرمایه‌گذاری و تحریم‌های دولتی (بی‌دی‌اس)^۱ را علیه اسرائیل راه اندازی کردند. این جنبش با استفاده از قیاس با آپارتاید، اسرائیل را به عنوان یک دولت آپارتاید مورد نقد اخلاقی قرار می‌دهد و از جامعه جهانی می‌خواهد با اتکا به انسجام اخلاقی، همانند حمایت از سیاهپوستان آفریقای جنوبی، از فلسطینی‌ها پشتیبانی کند (Barghouti, 2011, p. 240).

این مقایسه بر اساس سیاست‌های تبعیض آمیز اسرائیل در سرزمین‌های اشغالی است، که از جمله آنها می‌توان به تفکیک فضایی، محدودیت‌های حرکتی و نقض حقوق بشر فلسطینی‌ها اشاره کرد. فعالان استدلال می‌کنند که همانند آفریقای جنوبی، فشار بین‌المللی می‌تواند اسرائیل را به تغییر سیاست‌ها وادارد.

چارچوب‌بندی مبارزات کنونی بی‌دی‌اس با استفاده از قیاس‌های تاریخی، روشی بسیار رایج و قدیمی است. مارکس هنگام مشاهده کمون پاریس در سال ۱۸۴۸ اشاره کرد که انقلابیون با اضطراب ارواح گذشته را به خدمت خود می‌خوانند، از آنها نام‌ها، شعارهای جنگی و لباس‌ها را قرض می‌گیرند تا این صحنه جدید در تاریخ جهان را با نقاب و زبان قرضی به نمایش بگذارند (Marx, 1852). این یعنی فعالان و سیاستمداران برای فهم و توجیه رویدادهای جدید، همواره از تجربیات و نمادهای گذشته بهره می‌برند. در دوران جنگ سرد، سیاستگذاران خارجی آمریکا بارها به شکست مونیخ اشاره کردند تا توجیهی برای مقابله نظامی با کمونیسم به جای رضایت دادن به آن بیابند. همچنین، بسیاری از طرفداران تحریم‌های بین‌المللی از قیاس با آفریقای جنوبی استفاده کرده‌اند (Khong, 1992). به عنوان مثال، سناتور آمریکایی میچ مک‌کانل^۲ تحریم‌ها علیه میانمار (برمه) را با این استدلال توجیه کرد که تحریم‌ها در آفریقای جنوبی مؤثر بودند و در برمه هم مؤثر خواهند بود. همچنین، اسقف دزموند توتو^۳ میانمار را آفریقای جنوبی جنوب شرق آسیا نامید و از جهان خواست برای برمه همان کاری را انجام دهد که برای آفریقای جنوبی کرد (Pedersen, 2008, pp. 49-50). جنبش آزادی‌بخش برمه^۴ به‌طور مشخص تلاش کرد تا آنچه در جنبش ضد آپارتاید آفریقای جنوبی رخ داد را بازسازی کند و از روش‌ها و حتی فعالان قدیمی آن جنبش بهره ببرد، اگرچه برخی از آن فعالان دیگر در آن زمان فعال نبودند (FBC, 1997).

منظور از بستر «بیداری اسلامی» در این مقاله، اشاره به یک زمینه تاریخی-گفتمانی و شبکه‌ای از کنشگری فراملی در جهان اسلام است که از دهه‌های اخیر-و به‌ویژه پس از تحولات گسترده منطقه‌ای- ظرفیت‌های تازه‌ای برای بسیج افکار عمومی، تولید همبستگی میان جوامع مسلمان، و فعال‌سازی کنش‌های مدنی (از جمله تحریم مصرفی، فشار اجتماعی بر شرکت‌ها و مطالبه‌گری از دولت‌ها) پیرامون مسئله فلسطین فراهم کرده است. در این معنا، «بیداری اسلامی» به مثابه یک زمینه اجتماعی-سیاسی عمل می‌کند که می‌تواند دامنه مخاطبان و منابع نمادین/سازمانی مقاومت اقتصادی را گسترش دهد؛ اما هم‌زمان، به دلیل ناهمگونی نیروها، اختلاف اولویت‌ها، رقابت‌های ژئوپلیتیکی دولت‌ها و تبدیل شدن فلسطین به عرصه منازعات منطقه‌ای، می‌تواند موجب پراکندگی راهبردی، قطبی‌سازی و تضعیف انسجام کنش جمعی نیز شود. بر این اساس، مقاله می‌کوشد نشان دهد قرار دادن بی‌دی‌اس در بستر «بیداری اسلامی» دقیقاً به معنای تحلیل فرصت‌ها و محدودیت‌های این زمینه برای تبدیل همبستگی عاطفی و اخلاقی به سازوکارهای پایدار فشار اقتصادی-سیاسی است.

^۱ - BDS: boycott, divestment and sanctions

^۲ - Mitch McConnell

^۳ - Archbishop Desmond Tutu

^۴ - Free Burma Coalition (FBC)

با عنایت به مقدمه فوق، پرسش اصلی پژوهش عبارت است از اینکه تحریم‌های اقتصادی در قالب پویش بی‌دی‌اس تا چه میزان می‌تواند در تغییر رفتار اسرائیل در مورد فلسطینیان مؤثر واقع شوند و چه تفاوت‌ها و شباهت‌هایی میان کارآمدی این ابزار در مقایسه با تجربه تاریخی آفریقای جنوبی وجود دارد؟

۲- چارچوب نظری

برای فهم جنبش بی‌دی‌اس علیه اسرائیل به‌ویژه در مقایسه با مبارزه ضد آپارتاید در آفریقای جنوبی نباید تنها به شباهت‌های اخلاقی یا نمادین تکیه کرد. در عوض، یک چارچوب تحلیلی دقیق‌تر بر پایه اقتصاد سیاسی انتقادی ابزارهای لازم را فراهم می‌کند تا بتوان سنجد که آیا تحریم‌هایی مانند بی‌دی‌اس واقعاً می‌توانند به تحول سیاسی بینجامند یا نه. این دیدگاه تحریم‌ها را در بستر ساختارهای اجتماعی، روابط طبقاتی، و فرایندهای تاریخی انباشت و سلب مالکیت قرار می‌دهد، نه آن‌ها را صرفاً ابزارهایی بی‌طرف در خدمت دیپلماسی یا عدالت جهانی می‌داند. نظریه‌های متداول روابط بین‌الملل، به‌ویژه رئالیسم و نهادگرایی لیبرال، تحریم‌ها را معمولاً به‌مثابه ابزارهای عقلانی سیاست‌گذاری تلقی می‌کنند که کشورها برای دستیابی به اهدافی خاص از طریق اجبار، بازدارندگی یا ارسال سیگنال استفاده می‌کنند (Baldwin, 1985, pp. 32-33). در این منطق، تحریم‌ها وقتی مؤثر تلقی می‌شوند که هزینه اقتصادی تحمیل شده از منافع رفتار هدف‌گذاری شده فراتر رود. این نوع تحلیل‌ها تحریم‌ها را از بستر اجتماعی-تاریخی شان جدا کرده و آن‌ها را به ورودی و خروجی‌های قابل اندازه‌گیری تقلیل می‌دهند.

در مقابل، رویکرد اقتصاد سیاسی انتقادی با جای دادن تحریم‌ها در ساختارهای تاریخی سرمایه‌داری جهانی، ژئوپلیتیک امپریالیسم، و پویایی‌های طبقاتی جوامع تحریم‌کننده و تحریم‌شونده، این نگاه تکنیکی را به چالش می‌کشد (Gill, 1993 & Cox, 1981). لذا تحریم‌ها صرفاً ابزارهایی در دست دولت‌ها نیستند، بلکه نوعی روابط اجتماعی هستند که می‌توانند ساختارهای قدرت موجود را بازتولید یا متزلزل کنند.

در این چارچوب، پرسش کلیدی این نیست که آیا تحریم‌ها در حالت کلی عمل می‌کنند، بلکه این است که تحت چه شرایط تاریخی‌ای می‌توانند به تغییرات ساختاری منجر شوند. این رویکرد بررسی می‌کند که تحریم‌ها چگونه با اقتصاد سیاسی داخلی جامعه هدف، نظام سرمایه‌داری جهانی، و ظرفیت‌های راهبردی جنبش‌های اجتماعی و بازیگران دولتی در تعامل هستند.

اقتصاد سیاسی انتقادی همچنین بر آندسته از نابرابری‌های بین‌المللی انگشت می‌گذارد که موفقیت یا شکست تحریم‌ها را شکل می‌دهند. مورد آفریقای جنوبی از جنبش‌های جهانی ضد استعمار و ضد نژادپرستی در دوران جنگ سرد بهره‌مند شد، و این مسأله در حمایت از مبارزات رهایی‌بخش بخشی از رقابت ژئوپلیتیکی بین بلوک‌های سرمایه‌داری و سوسیالیستی متبلور شد (Chamberlin, 2012).

مورد آفریقای جنوبی اغلب به‌عنوان موفق‌ترین نمونه از کارآمدی تحریم‌ها ذکر می‌شود و معمولاً به‌عنوان الگویی برای جنبش BDS فلسطین ارائه می‌شود. اما بررسی دقیق‌تر از منظر اقتصاد سیاسی انتقادی نشان می‌دهد که BDS علت اصلی فروپاشی آپارتاید نبود. بلکه، تحریم‌ها یکی از ارکان یک استراتژی انقلابی مبتنی بر طبقه بودند که توسط کنگره ملی آفریقا (ANC) طراحی شده بود (ANC, 1985).

۲-۱- کاربرد چارچوب نظری اقتصاد سیاسی انتقادی در تحلیل جنبش بی‌دی‌اس

کاربرد چارچوب نظری اقتصاد سیاسی انتقادی در مطالعه جنبش فلسطینی بی‌دی‌اس این امکان را فراهم می‌کند که تحریم‌ها نه به‌عنوان ابزاری صرفاً فنی یا دیپلماتیک، بلکه به‌منزله بخشی از ساختارهای قدرت و روابط اجتماعی حاکم بر نظام سرمایه‌داری جهانی فهم شوند. در این رویکرد، پرسش اصلی آن نیست که آیا تحریم‌ها «به‌طور کلی» مؤثرند یا خیر، بلکه این است که در چه شرایط اجتماعی، طبقاتی و ژئوپلیتیکی تحریم‌ها می‌توانند به تغییرات ساختاری منجر شوند. بدین ترتیب، تحلیل جنبش بی‌دی‌اس در بستر تاریخی، سیاسی و اقتصادی اسرائیل/فلسطین و نیز جایگاه آن در نظام جهانی سرمایه‌داری فهم‌پذیر می‌شود.

بر مبنای این چارچوب، تجربه موفق‌تر تحریم‌ها در آفریقای جنوبی ناشی از پیوند طبیعی آن با مبارزه مردمی گسترده، سازماندهی طبقاتی و راهبرد کلان تحول ساخت قدرت داخلی بود. تحریم‌ها در آنجا نه به صورت مستقل، بلکه به عنوان بخشی از پروژه‌ای سیاسی برای فرسایش ائتلاف طبقاتی حاکم و تجزیه پایگاه اجتماعی رژیم آپارتاید عمل کردند. بنابراین، کارکرد اقتصادی تحریم‌ها در آفریقای جنوبی تنها زمانی معنا یافت که با بحران مشروعیت، نافرمانی مدنی و فشار داخلی هماهنگ شد. در مقابل، این چارچوب نظری نشان می‌دهد که جنبش بی‌دی‌اس در فلسطین در فضایی متفاوت از نظر ساختار قدرت و آرایش نیروهای اجتماعی عمل می‌کند. از یک سو، پراکندگی جغرافیایی فلسطینیان، نبود رهبری واحد و ضعف سازمان‌دهی اجتماعی گسترده موجب شده است که تحریم‌ها کمتر به تغییر توازن نیروهای داخلی منجر شوند. از سوی دیگر، ادغام عمیق اسرائیل در شبکه‌های سرمایه‌داری جهانی و حمایت ساختاری قدرت‌های غربی موجب شده که فشار اقتصادی خارجی به آسانی به بحران مشروعیت داخلی ترجمه نشود. بنابراین، تحریم‌ها بدون اتکا به یک پروژه سیاسی جامع، عمدتاً به سطح نمادین و اخلاقی محدود می‌مانند.

از منظر اقتصاد سیاسی انتقادی، این تفاوت ناشی از سه بعد اساسی است:

۱. ساخت طبقاتی و ائتلاف قدرت: در آفریقای جنوبی، بورژوازی بزرگ در نهایت به سمت مصالحه حرکت کرد؛ اما در اسرائیل، ساخت قدرت هم‌زمان بر سرمایه مالی جهانی و بسیج هویتی - امنیتی استوار است، و این امر هزینه‌های ناشی از تحریم‌ها را از طریق مکانیسم‌های نهادی و حمایتی جبران‌پذیر می‌سازد.
۲. تعامل تحریم با جنبش مردمی داخلی: در آفریقای جنوبی، تحریم‌ها مکمل بسیج اجتماعی بودند؛ اما در فلسطین در بسیاری موارد نقش جایگزین مبارزه سازمان‌یافته را ایفا کرده‌اند و به جای پیوند با حرکت اجتماعی، به ابزاری مستقل و بعضاً منفک از تحولات میدانی تبدیل شده‌اند.
۳. جایگاه ژئوپلیتیکی رژیم هدف: اسرائیل نه تنها بازیگری منطقه‌ای، بلکه گره‌ای امنیتی در نظم بین‌المللی غرب محور است؛ از این رو کارکرد تحریم‌ها در این زمینه به شدت سیاسی - امنیتی است و نمی‌توان آن را صرفاً اقتصادی تلقی کرد. با اتکا به این چارچوب نظری، می‌توان گفت که موفقیت احتمالی بی‌دی‌اس نه به میزان خسارت اقتصادی مستقیم، بلکه به توان آن در بازتعریف توازن نیروها، ایجاد بحران مشروعیت داخلی، شکل‌دهی ائتلاف‌های اجتماعی جدید و پیوند با جنبش‌های مردمی فلسطینی وابسته است. بنابراین، تحریم‌ها زمانی می‌توانند به تغییر ساختاری منجر شوند که:

۱. درون یک راهبرد کلان سیاسی و اجتماعی ادغام شوند؛

۲. محور اصلی آن تغییر ائتلاف حاکم و روابط قدرت داخلی باشد؛

۳. و در سطح بین‌المللی بتوانند هژمونی گفتمانی صهیونیسم را به چالش بکشند.

نتیجه آنکه، چارچوب اقتصاد سیاسی انتقادی هشدار می‌دهد که الگوی آفریقای جنوبی را نمی‌توان به صورت مکانیکی به فلسطین تعمیم داد. بلکه لازم است جنبش بی‌دی‌اس به صورت بازاندیشانه و خلاقانه، راهبردهای خود را با ساختارهای اجتماعی و سیاسی خاص اسرائیل/فلسطین و جایگاه آن در نظام جهانی تطبیق دهد. در غیر این صورت، خطر آن وجود دارد که تحریم‌ها در سطحی اخلاقی و نمادین باقی بمانند و نتوانند به تحول واقعی در مناسبات قدرت بینجامند.

۳- روش تحقیق

مطالعه موردی مقایسه‌ای (سی‌سی‌اس)^۱ به عنوان مقایسه نظام‌مند دو یا چند نقطه داده (یا همان "مورد")، که از طریق روش مطالعه موردی به دست آمده‌اند، تعریف می‌شود (Kaarbo & Beasley, 1999, p. 327). مطالعات موردی سابقه‌ای طولانی در علوم اجتماعی دارند، اما برای مدت زیادی، روش‌های مبتنی بر مورد با دیده تردید نگرینگ می‌شدند (Harrison et al.,

¹ CCS: Comparative Case Study

2017). با این حال، ظهور نظریه زمینه‌ای^۱ در دهه ۱۹۶۰ باعث احیای رویکردهای مبتنی بر مطالعه موردی شد. از اوایل دهه ۱۹۸۰، استفاده از مطالعه موردی در علوم سیاسی باعث شد روش‌های رسمی، آماری و روایتی با یکدیگر ترکیب شوند و همچنین انتخاب تجربی موردها و استنتاج علی رایج شود (George & Bennett, 2005) که این عوامل به پیشرفت روش شناختی این حوزه کمک شایانی کردند.

امروزه، مطالعه موردی مقایسه‌ای از نظر روش‌شناسی پیشرفت زیادی کرده و به‌عنوان یک شیوه پژوهشی معتبر برای بررسی طیف وسیعی از مسائل پیچیده شناخته می‌شود، به‌ویژه زمانی که رفتار انسانی و تعاملات اجتماعی برای فهم موضوعات مورد علاقه، نقش مرکزی دارند (Harrison et al., 2017). مقایسه موارد (مطالعات موردی) به ارزیابان این امکان را می‌دهد که استنتاج‌های علی را از طریق بررسی الگوها (قاعده‌مندی‌ها) و یا حذف توضیحات ممکن دیگر انجام دهند (Ragin & Byrne, 2009).

از لحاظ عملی، مطالعه موردی مقایسه‌ای شامل پیشنهاد، تحلیل و ترکیب الگوها (شباهت‌ها و تفاوت‌ها) در میان مواردی است که اهداف مشترک دارند. این رویکرد به دنبال یافتن ترکیب‌های علی است که در هر مورد به نتایج خاصی منجر می‌شوند و به این ترتیب پیچیدگی علی را درک می‌کند (Vogt et al, 2011).

شش مرحله اساسی برای انجام CCS تعریف شده که سه مرحله اول مربوط به تعیین ابعاد مطالعه و انتخاب موارد است و سه مرحله آخر به جمع‌آوری و آزمون شواهد اختصاص دارد (Goodrick, 2014):

۱. تبیین سوالات کلیدی ارزیابی^۲ و هدف از ارزیابی برای تعیین اینکه آیا استفاده از مطالعه موردی مقایسه‌ای طراحی مناسبی است یا خیر.
۲. شناسایی فرضیات اولیه یا نظریه‌ها برای تمرکز مطالعه موردی مقایسه‌ای.
۳. تعریف نوع مواردی که در مطالعه گنجانده خواهند شد و چگونگی انجام فرآیند مطالعه موردی.
۴. تعیین چگونگی جمع‌آوری، تحلیل و ترکیب شواهد درون هر مورد و میان موارد و اجرای مطالعه.
۵. بررسی و آزمون توضیحات جایگزین برای نتایج به دست آمده.
۶. گزارش نتایج مطالعه.

در این مطالعه، داده‌های پژوهش از طریق تحلیل اسنادی و بررسی منابع ثانویه گردآوری شده‌اند. این منابع شامل موارد زیر می‌شود:

۱. اسناد و بیانیه‌های رسمی جنبش‌های آزادی‌بخش (مانند اعلامیه آزادی‌ای‌ان‌سی و بیانیه‌های پوشش بی‌دی‌اس)
۲. پژوهش‌های دانشگاهی و مطالعات انتقادی درباره تحریم‌ها و اقتصاد سیاسی هر دو رژیم
۳. گزارش‌های سازمان‌های بین‌المللی و حقوق بشری
۴. تحلیل‌های تاریخی و روایت‌های فعالان و رهبران جنبش‌ها

لذا این پژوهش به جای پذیرش ساده قیاس‌ها، تلاش می‌کند تا نشان دهد که چگونه تفاوت‌های ساختاری بر اثربخشی تحریم‌ها تأثیرگذار بوده است. همچنین، به این پرسش پاسخ داده می‌شود که آیا و چگونه می‌توان از تجربیات گذشته برای طراحی راهبردهای مؤثرتر در شرایط کنونی بهره گرفت.

۴- ادبیات و پیشینه پژوهش

موضوع مقایسه جنبش تحریم علیه اسرائیل (بی‌دی‌اس) با جنبش ضد آپارتاید آفریقای جنوبی تاکنون کمتر مورد توجه محققان فارسی‌زبان بوده است. شیخ‌الاسلامی و شیراوند (۱۳۹۲) در بررسی تطبیقی گفتمان آپارتاید در دو منطقه، نقش عنصر خارجی و ایدئولوژی مذهبی را در شکل‌گیری این گفتمان برجسته می‌کنند و تفاوت‌های ژئوپلیتیکی این دو رژیم را یادآور می‌شوند.

¹ - Grounded Theory

² - KEQs: Key evaluation questions

صابونچی و همکاران (۱۴۰۰) به نقش ورزش در تحریم رژیم صهیونیستی اشاره کرده و نشان می‌دهند که ورزشکاران کشورهای مسلمان و برخی چهره‌های بین‌المللی از ورزش به عنوان ابزاری برای فشار بر اسرائیل استفاده می‌کنند. عاملی و همکاران (۱۳۹۳) نیز با تحلیل محتوای کیفی، روند برندسازی رژیم اسرائیل را بررسی کرده‌اند که علی‌رغم تلاش‌ها، در مواقع جنگ و نزاع دچار مشکل می‌شود.

در منابع عربی، سعدالدین (۲۰۲۰) جنبش بی‌دی‌اس را با جنبش ضد آپارتاید آفریقای جنوبی مقایسه کرده و تأکید می‌کند که بی‌دی‌اس بیشتر بر فشار بین‌المللی و حمایت غرب تمرکز دارد، در حالی که جنبش آفریقای جنوبی بر مبارزه داخلی و اتحاد گروه‌های جامعه تأکید داشت. وی همچنین به چالش‌های داخلی بی‌دی‌اس، از جمله اختلاف نظر درباره نقش یهودیان مخالف صهیونیسم اشاره می‌کند. البرغوثی (۲۰۱۵) نیز معتقد است که بی‌دی‌اس بیش از اثر اقتصادی، تأثیر فرهنگی و دانشگاهی داشته و به دنبال تکرار تجربه آفریقای جنوبی در فشار حقوقی و سیاسی است.

در مطالعات انگلیسی، دی استفانو و هناوی (۲۰۱۴) تأکید می‌کنند که کارزار بی‌دی‌اس در آفریقای جنوبی بخشی از استراتژی کنگره ملی آفریقا بود و موفقیت آن بر پایه فعالیت‌های مردمی و رویکرد حقوقی استوار بود. ممدانی (۲۰۱۵) موفقیت مبارزه ضد آپارتاید را نه فقط نتیجه تحریم‌ها، بلکه محصول تغییر راهبردی عمیق می‌داند که شامل ارائه جایگزین، نمایندگی همه مردم و تعریف مجدد چارچوب‌های حاکمیت بود. وی این الگو را به فلسطین تعمیم می‌دهد و تأکید می‌کند که چالش اصلی فلسطینیان، سیاسی بودن مسئله و ضرورت متقاعد کردن یهودیان اسرائیل به آینده‌ای غیرنژادی است. آنگر (۲۰۱۵) نیز به ظرفیت‌ها و محدودیت‌های بی‌دی‌اس اشاره می‌کند و تفاوت‌های ساختاری و سیاسی دو جنبش را عامل اصلی پیچیدگی کار بی‌دی‌اس می‌داند، اما بی‌دی‌اس را جایگزینی مؤثر و غیرخشونت‌آمیز برای مقاومت فلسطینیان معرفی می‌کند.

مطالعه حاضر فراتر از قیاس ساده تاریخی، با استفاده از چارچوب اقتصاد سیاسی انتقادی، تحریم‌ها نه صرفاً ابزار دیپلماتیک، بلکه پدیده‌ای در بستر ساختارهای طبقاتی، سرمایه‌داری جهانی و پویایی‌های اجتماعی داخلی تحلیل می‌نماید و تفاوت‌های کلیدی دو جنبش مورد مطالعه را برجسته می‌سازد. در نهایت، مقاله پیشنهاد می‌کند که برای موفقیت بی‌دی‌اس باید راهبردی متناسب با شرایط امروز فلسطین و اسرائیل طراحی شود و از تکرار صرف الگوهای گذشته پرهیز گردد.

۵- پویای بی‌دی‌اس در جنبش ضد آپارتاید آفریقای جنوبی

دیدگاه کنگره ملی آفریقا (ای‌ان‌سی)^۱ درباره پویای بی‌دی‌اس مبتنی بر تحلیل مارکسیستی پیچیده‌ای از اقتصاد سیاسی و ساختار اجتماعی آفریقای جنوبی بود که هدف آن تسریع پایان رژیم آپارتاید بود. ای‌ان‌سی استراتژی انقلابی خود را بر چهار ستون اصلی شامل مبارزه مردمی گسترده، سازماندهی مخفی، مقاومت مسلحانه و همبستگی بین‌المللی بنا نهاد. پویای بی‌دی‌اس بخشی از ستون همبستگی بین‌المللی بود و همواره مکمل بسیج گسترده مردمی به شمار می‌رفت. هدف اصلی بی‌دی‌اس تغییر توازن نیروها به نفع نیروهای ضد آپارتاید و تضعیف بلوک حاکم بود تا رژیم مجبور به مذاکره شود. بنابراین، مبارزه مردمی گسترده برای اثربخشی بی‌دی‌اس ضروری و غیرقابل جایگزین بود. همچنین ای‌ان‌سی آپارتاید را بخشی از ساختار استعماری توسعه سرمایه‌داری می‌دانست که توسط ائتلافی از نیروهای طبقاتی حمایت می‌شد (ANC, 1985).

اعلامیه آزادی ای‌ان‌سی در سال ۱۹۵۵ اهداف نهایی روشنی را بر اساس دموکراسی سوسیالیستی مشخص کرد که بعداً توسط اکثر نیروهای ضد آپارتاید، از جمله اتحادیه‌های کارگری و جبهه متحد دموکراتیک (UDF)^۲، پذیرفته شد. پویای بی‌دی‌اس به طور منسجم در استراتژی کلی کنگره ملی آفریقا (ای‌ان‌سی) جای می‌گرفت. این پویای‌ها به عنوان ابزاری برای محدود کردن توانایی رژیم در سرکوب مخالفان، تفرقه‌اندازی در ائتلاف نیروهای پشت رژیم آپارتاید و اتحاد و گسترش پایه حمایت ضد آپارتاید دیده

¹ ANC: African National Congress

² - United Democratic Front

می‌شدند. اولیور تامبو^۱، رئیس ای‌ان‌سی، استدلال می‌کرد که جریان‌های خارجی تجارت، سرمایه‌گذاری، فناوری و همکاری نظامی ظرفیت سرکوب رژیم را تقویت می‌کنند و قطع این جریان‌ها از طریق تحریم‌ها سیستم را تضعیف کرده و آن را در برابر مبارزه ما ناتوان‌تر می‌کند (Starnberger Institute, 1989, pp. 49-50).

تحلیل مارکسیستی ای‌ان‌سی نشان می‌داد که نظام سرمایه‌داری بزرگ نفوذ زیادی بر دولت دارد و هدف اصلی تحریم‌ها آسیب رساندن به منافع سرمایه داخلی بود تا این نیروها از ائتلاف حاکم جدا شده، در نافرمانی مدنی شرکت کنند و فشار بر رژیم افزایش یابد. تحریم‌ها به گونه‌ای طراحی شدند که نیروهای مهم داخلی علیه آپارتاید بسیج شوند. پویش بی‌دی‌اس در آفریقای جنوبی نقش مکملی برای مبارزه مردمی گسترده داشت و به تنهایی قادر به تضعیف رژیم نبود. این پویش غیرخشونت‌آمیز بود و گروه‌هایی مانند کلیساها را در بر می‌گرفت؛ تمرکز آن ایجاد شکاف در ائتلاف حاکم و جلب حمایت نیروهای داخلی بود. تا دهه ۱۹۸۰، اهداف تحریم‌های بی‌دی‌اس بر اساس استراتژی کلی جنبش ضد آپارتاید انتخاب می‌شد و بیشتر بر محصولات نمادین و تحریم‌های ورزشی و فرهنگی تمرکز داشت تا افکار عمومی غرب را بسیج کند و حمایت برای تحریم‌های جدی‌تر فراهم آورد. برخلاف باورهای رایج، تأثیر اصلی تحریم‌ها ماهیتی مادی داشت و نه صرفاً روانی؛ هدف آن‌ها ایجاد شرایط عینی برای انتقال قدرت بود، نه تغییر نیت‌های ذهنی حاکمان (Davies, 1988, 64-65).

پویش بی‌دی‌اس هرگز جزو ستون اصلی استراتژی کنگره ملی آفریقا (ای‌ان‌سی) نبود و همواره تنها مکملی برای ستون اصلی یعنی بسیج گسترده مردمی به شمار می‌رفت (Lodge, 1989, 38-39). رهبران ای‌ان‌سی بارها تأکید کردند که بی‌دی‌اس به تنهایی نتایجی به همراه نخواهد داشت (GPAAWC, 2007, p. 129).

در مورد آفریقای جنوبی، چهار مکانیزم اصلی برای کارکرد تحریم‌ها مطرح شده است:

۱. اجبار بی‌دی‌اس: هزینه سیاست‌های نامطلوب را به حدی افزایش می‌دهد که بیش از منافع آن باشد و باعث تغییر مسیر اهداف شود.

۲. ارتباط هنجاری بی‌دی‌اس: با ارسال پیام‌های اخلاقی، اهداف را متقاعد می‌کند که سیاست‌های خود را تغییر دهند.

۳. محرومیت از منابع بی‌دی‌اس: منابع لازم برای حفظ سیاست‌های نامطلوب را از اهداف می‌گیرد.

۴. شکاف سیاسی بی‌دی‌اس: بحران مشروعیت داخلی ایجاد می‌کند که منجر به تغییر حکومت و سیاست‌ها می‌شود (Crawford and Klotz, 1999).

تحلیل سیاسی ای‌ان‌سی نشان می‌داد که رژیم‌های سرکوبگر توسط منافع قدرتمند اجتماعی حمایت می‌شوند و نمی‌توان آنها را صرفاً با قانع کردن یا تحریم‌هایی مانند بی‌دی‌اس به تغییر واداشت؛ بلکه مبارزه مردمی گسترده ضروری است. این دیدگاه درست از آب درآمد، زیرا بدون حضور فعال مردم، تحریم‌ها نتوانستند تغییر سیاسی ایجاد کنند. تحریم‌هایی مانند تحریم نفتی از دهه ۱۹۶۰ و تحریم تسلیحاتی در ۱۹۷۷ بر آفریقای جنوبی اعمال شدند، اما رژیم با ایجاد صنایع جایگزین و حمایت از کسب و کارها و افراد وفادار توانست این تحریم‌ها را دور بزند. هزینه سنگین این تحریم‌ها، بیش از ۵۰ میلیارد دلار، به‌عنوان بهای سلطه سفیدپوستان پذیرفته شد و تازمانی که نیروی کار غیرسفیدپوست آرام باقی می‌ماند، این هزینه قابل تحمل بود. از آنجا که تحریم‌ها پس از سرکوب‌های شدید مخالفان داخلی مانند کشتار شارپویل و قیام سووتو اعمال شدند، رژیم توانست بار هزینه‌ها را به جمعیت تحت ستم منتقل کند. بنابراین، ارتباط ساده‌ای بین فشار اقتصادی ناشی از بی‌دی‌اس و تغییرات پیشروانه در افکار سفیدپوستان وجود نداشت. همان‌طور که ای‌ان‌سی پیش‌بینی کرده بود، تغییر واقعی در جهت‌گیری سرمایه‌های بزرگ رخ داد نه در افکار عمومی.

^۱ - Oliver Tambo

رهبران بزرگ کسب و کار نفوذ ساختاری عمیقی بر دولت داشتند و نقش مهمی در لابی برای تغییر و آماده‌سازی مردم برای توافق مذاکره‌شده ایفا کردند (Jones, 2015, pp. 81-90).

۶- جنبش بی‌دی‌اس در فلسطین

در فلسطین برخلاف آفریقای جنوبی، هیچ جنبش گسترده، استراتژیک و سازمان‌یافته‌ای که به دنبال ابزارهای اضافی برای فشار بر دشمنان باشد، وجود ندارد؛ بلکه میراثی از شکست، تفرقه و ناامیدی دیده می‌شود. فعالان بی‌دی‌اس اهداف روشنی ندارند و به جای آن امیدوارند که پویا شدن بتواند اجماع سیاسی ایجاد کند و مبارزه جمعی را احیا نماید. هیچ تحلیلی از روابط قدرت در اسرائیل/فلسطین وجود ندارد و استراتژی مشخصی برای تغییر این روابط که بی‌دی‌اس بخشی از آن باشد، ارائه نشده است؛ بی‌دی‌اس صرفاً به این دلیل انتخاب شده که هیچ روش دیگری مؤثر نبوده است (Gordon, 2012, p. 191).

بنابراین، مکانیزم‌های پیشنهادی برای تأثیرگذاری بی‌دی‌اس اغلب متناقض هستند یا بدون تأمل از تجربه آفریقای جنوبی کپی شده‌اند، بدون اینکه پرسیده شود آیا این مکانیزم‌ها در رویارویی اسرائیل/فلسطین قابل اجرا هستند یا خیر.

شواهد نشان می‌دهد که فراخوان بی‌دی‌اس در سال ۲۰۰۵ پاسخی بود به کاهش چشمگیر مبارزه فلسطینیان برای تعیین سرنوشت ملی خود. سازمان آزادی‌بخش فلسطین زمانی پیش‌تاز جنبش ضد امپریالیستی جهانی بود که بر اساس مبارزه ویتنامی‌ها شکل گرفته بود و حمایت گسترده فراملی دریافت می‌کرد. اما پس از شکست‌های متعدد، سازمان آزادی‌بخش منزوی شد و به زوال گرایید (Chamberlin, 2012). اگرچه توافقنامه‌های صلح اسلو در سال ۱۹۹۳ امیدهایی را برانگیخت، اما پس از گذشت مدتی بسیاری از فلسطینیان این فرآیند صلح را نمایشی می‌دانند که رهبرانشان را همراه کرده و جنبش آنها را بی‌تحرک ساخته است (Said, 2002, p. 21).

با ایجاد تشکیلات خودگردان فلسطین^۱، گروه کوچکی از رهبران که عمدتاً از فلسطینی‌های مبارز در میدان جدا بودند، قدرت تصمیم‌گیری را ربودند (Baroud, 2013, p. 11). مأموریت محدود تشکیلات خودگردان باعث شد که این تشکیلات ذاتاً قادر به حمایت از هیچ استراتژی مقاومت مؤثری نباشد (Barghouti, 2012, p. 56).

تشکیلات خودگردان، به عنوان ژاندارم بالفعل دولت اسرائیل، بدترین جنبه‌های رژیم‌های اقتدارگرای عربی را به خود گرفت، توده‌ها را از صحنه خارج کرد و مخالفت‌ها را، اغلب با خشونت، سرکوب نمود (Said, 2002, p. 22).

این اقدامات، از جمله سرمایه‌گذاری‌های مشترک با شرکت‌های اسرائیلی، به فساد سیستماتیک و هم‌رنگ شدن کل طبقه‌ای از سیاستمداران، بازرگانان و روشنفکران فلسطینی منجر شد، به گونه‌ای که فرهنگ مقاومت و میراث مبارزه فلسطینیان تحریف و تضعیف گردید (Barghouti, 2013, 217).

گروه‌های دیگر، سازمان‌های غیردولتی متعددی را تشکیل دادند که به بودجه خارجی وابسته بودند و مجبور بودند تنها برنامه‌های تکنوکراتیک را دنبال کنند (GPAAWC, 2007, pp. 133-134). بدین ترتیب، بسیاری از بخش‌های جامعه فلسطینی آنقدر به ترتیبات موقت و کمک‌های خارجی وابسته شده‌اند که امکان مشارکت آنها در مبارزه برای تغییر واقعی را از بین برده است (Barghouthi, 2013, p. 10).

ادوارد سعید به تدریج به فراخوان برای پویا شدن بین‌المللی بی‌دی‌اس روی آورد تا اراده‌ها را دوباره فعال کند و دوستان را بسیج نماید (Said, 2002, 194-195). دیگران می‌گویند که فراخوان بی‌دی‌اس تنها برای تأیید زنده بودن جنبش آزادی‌بخش ملی و احیای فرهنگ فعالیت جمعی لازم بود (Barghouthi, 2013, p. 6).

¹ - PLO: Palestinian Liberation Movement

² - PNA: Palestinian National Authority

از سوی دیگر، فراخوان بی‌دی‌اس هنوز حمایت همه‌جانبه فلسطینیان را به دست نیاورده است. این فراخوان سه خواسته مشخص دارد: (۱) پایان اشغال سرزمین‌های فلسطینی توسط اسرائیل و برچیدن دیوار حائل کرانه باختری؛ (۲) به رسمیت شناختن حقوق شهروندان عرب اسرائیل برای برابری کامل؛ (۳) احترام به حق بازگشت آوارگان فلسطینی. فراتر از این موارد، برخلاف منشور آزادی تفصیلی کنگره ملی آفریقا (ای‌ان‌سی)، جنبش بی‌دی‌اس از اهداف و برنامه‌های اساسی اجتناب می‌کند (Barghouthi, 2013, p. 218).

بنابراین، فراخوان بی‌دی‌اس بیشتر بیان‌کننده وضعیت بی‌نظمی و تفرقه فلسطینیان است تا اینکه بر آن غلبه کند و این وضعیت باعث اجتناب از تعیین اهداف سیاسی اساسی شده است. اگرچه ممکن است گفته شود که این تنها نقطه شروعی برای بازسازی اجماع است، اما در عمل حتی این پلتفرم حداقلی هم فلسطینیان را متحد نکرده است. چندین سازمان غیردولتی مخالف بی‌دی‌اس بوده‌اند و آن را ضربه‌ای به تشکیلات خودگردان فلسطین و تضعیف جهت‌گیری استراتژیک جنبش ملی فلسطین دانسته‌اند (Erakat, 2012, 88). نخبگان تجاری وابسته فلسطینی نیز مخالف بی‌دی‌اس هستند (GPAAWC, 2007, p. 135) و تشکیلات خودگردان فلسطین برای پنج سال آن را رد می‌کرد، تا اینکه به‌طور محتاطانه تنها تحریم حداقلی محصولات شهرک‌های غیرقانونی اسرائیلی را پذیرفت (Erakat, 2012, 89). بنابراین، به نظر می‌رسد بی‌دی‌اس در تسهیل اتحاد سیاسی فلسطینیان نقش مؤثری ندارد.

به علاوه، طبقه کارگر فلسطینی به‌خوبی سازمان‌یافته و رهبری شده نیست و جایگاه استراتژیک در اقتصاد اسرائیل ندارد. اگرچه پس از سال ۱۹۶۷ اقتصاد اسرائیل به نیروی کار فلسطینی وابسته شد، اما پس از انتفاضه اول (۱۹۸۷)، شرکت‌های اسرائیلی عمداً نیروی کار فلسطینی را کاهش دادند (GPAAWC, 2007, p. 131) و به جای آن به کارگران مهاجر و مهاجران یهودی از اتحاد جماهیر شوروی سابق روی آوردند (Abdalla, 2014). بنابراین، وابستگی اقتصادی معکوس شده است. اکنون فلسطینیان به شرکت‌های اسرائیلی وابسته‌اند که معیشت آنها را تأمین می‌کنند و حتی مجبورند در ساخت شهرک‌های غیرقانونی اسرائیلی همکاری کنند.

فعالان این گروه درباره چگونگی تحقق تغییر رفتار اسرائیل دچار اختلاف هستند. برخی طرفدار مکانیزم ارتباط هنجاری هستند و معتقدند بی‌دی‌اس بر متقاعدسازی تکیه دارد، هدفش قانع کردن اسرائیل از انحطاط اخلاقی و انزوای اخلاقی‌اش است و به دنبال آموزش مجدد در اسرائیل می‌باشد (Falk, 2013, 88). اما دیدگاه رایج‌تر، شبیه به دیدگاه کنگره ملی آفریقا (ای‌ان‌سی)، این است که منطق اصلی بی‌دی‌اس فشار است، یعنی نه دیپلماسی، نه متقاعدسازی و نه گفتگو (Taraki and LeVine, 2012, p. 165). با این حال، هنوز مشخص نیست که این فشار چگونه می‌تواند منجر به تغییر واقعی شود و این موضوع به روشنی توضیح داده نشده است.

برخی فعالان بی‌دی‌اس بر منطق اجبار تأکید دارند و معتقدند که بی‌دی‌اس باید هزینه اشغالگری را افزایش دهد (Baum and Amir, 2012, 41). اما مشکل این منطق آن است که دولت‌های تحریم‌شده اغلب حاضرند هزینه‌های گزافی را برای رسیدن به اهداف سیاسی مورد علاقه‌شان پردازند. هزینه اشغالگری اسرائیل بدون تحریم‌ها در حال افزایش است. براساس تحلیل شیر هور، با سپری شدن دوره‌ای که از ۱۹۶۷ تا ۱۹۸۷ اشغال سود خالص داشت، پس از آن سالانه حدود ۹ میلیارد دلار هزینه دارد که ۶ میلیارد دلار آن مربوط به هزینه‌های نظامی است و این هزینه‌ها سالانه ۷ درصد افزایش می‌یابد (Hever, 2013, 115-116). با این حال، هیچ چشم‌اندازی برای پایان اشغالگری وجود ندارد.

فعالان دیگری منطق محرومیت از منابع را مطرح می‌کنند. آنها معتقدند که خروج سرمایه می‌تواند منابع مالی لازم برای ادامه اشغالگری را قطع کند؛ تحریم گردشگری می‌تواند اسرائیل را از سرمایه‌گذاری‌های حیاتی و ارز خارجی محروم سازد

(73-70, 2007, GPAWWC¹)؛ تحریم‌های دانشگاهی می‌تواند دانشگاه‌های اسرائیلی را که ایدئولوژی و ابزارهای اشغالگری را تأمین می‌کنند (53-55, Ella,), تضعیف کند؛ و تحریم تسلیحاتی می‌تواند اسرائیل را ناتوان از ادامه جنایات جنگی کند (53-54, GPAWWC).

با این حال، اینکه آیا محرومیت از منابع از نظر استراتژیک معنادار است یا خیر، به اهمیت این جریان‌های خارجی در حفظ سلطه اسرائیل بستگی دارد. بسیاری از حامیان بی‌دی‌اس این موضوع را مطرح می‌کنند، اما هرگز به طور واقعی و مستدل نشان نداده‌اند که این جریان‌ها چقدر برای اسرائیل حیاتی هستند یا چقدر می‌توانند با تحریم‌ها مختل شوند (Taraki and LeVine, 2012, 169).

گروه آخر از فعالان بی‌دی‌اس منطق شکاف سیاسی را مطرح می‌کنند. برغوتی تصور می‌کند که تحت فشار بی‌دی‌اس، در ابتدا جامعه استعماری اسرائیل متحد باقی می‌ماند، اما به مرور این اتحاد شروع به ترک خوردن می‌کند. او معتقد است که جستجوی طبیعی انسان برای زندگی عادی باعث می‌شود بسیاری از اسرائیلی‌ها حمایت خود از آپارتاید و اشغالگری اسرائیل را کنار بگذارند و حتی به جنبش‌هایی پیوندند که هدفشان پایان دادن به هر دو است. به این ترتیب، فروپاشی نظام چندلایه سرکوب تنها مسئله زمان خواهد بود و این روند را می‌توان مشابه تجربه آفریقای جنوبی دانست (Barghouti, 2012, 222-223).

دیگران نیز معتقدند که بی‌دی‌اس می‌تواند جنبش ضدصهیونیستی در جامعه اسرائیل را تسریع بخشد، جرم بحرانی از اقلیت‌های مخالف ایجاد نماید و افکار عمومی اسرائیل را به بازنگری وادارد (53, GPAWWC, 2007).

اما درباره اینکه فعالان درباره اینکه آیا بی‌دی‌اس واقعاً جامعه اسرائیل را هدف قرار می‌دهد و اگر چنین است، چگونه این کار را انجام می‌دهد، اختلاف نظر دارند. برخی معتقدند جنبش ملی فلسطین به هر تعداد ممکن از متحدان اسرائیلی نیاز دارد. بنابراین بی‌دی‌اس خطاب به افکار عمومی اسرائیل است (Warschawski, 2012, 195-197). اما عده‌ای به صراحت می‌گویند جنبش بی‌دی‌اس مستقیماً به افکار عمومی اسرائیل خطاب نمی‌کند تا آن را متقاعد کند یا به حس عدالت آن متوسل شود، در حالی که پیش از آن حرکت دادن بدن سیاسی اسرائیل را منطق بی‌دی‌اس معرفی کرده بودند (Taraki and LeVine, 2012, p. 170).

به همین ترتیب، برخی می‌گویند مشارکت اسرائیلی‌ها بسیار ارزشمند است (Falk, 2013, 87) و تأکید می‌کنند که حفظ ارتباط با مخالفان یهودی پیشرو و رادیکال به عنوان پل ارتباطی با افکار عمومی گسترده‌تر در اسرائیل حیاتی است (Pappe, 2013, 133)، اما برغوتی به صراحت نسبت به صهیونیست‌های نرم و چپ صهیونیست که ممکن است بی‌دی‌اس را برای نجات اسرائیل به عنوان یک دولت آپارتاید روده باشند، مشکوک است (Barghouti, 2012, 32, 60).

برخی از فعالان جنبش بی‌دی‌اس اذعان دارند که بی‌دی‌اس دارای هدفی در خود نیست، بلکه وسیله‌ای برای فشار آوردن به دولت اسرائیل است (Hanna, 2013, 102). بنابراین، به طور منطقی موفقیت باید بر اساس تأثیرات سیاسی اقدامات بی‌دی‌اس در میدان و اینکه چگونه این تأثیرات به پیشبرد استراتژی کلی آزادی‌بخش به سوی هدف نهایی کمک می‌کنند، سنجیده شود. اما از آنجا که این پویش فاقد اهداف نهایی روشن و استراتژی مشخص است، این ارزیابی عملاً غیرممکن است. در نتیجه، رابطه میان وسایل و اهداف مبهم می‌شود و ادعاهای نادرستی درباره موفقیت مطرح می‌گردد، در حالی که وضعیت فلسطینیان هیچ بهبودی واقعی نمی‌یابد.

این موضوع همچنان بسیار مهم است زیرا جنبش بی‌دی‌اس همچنان با چالش‌هایی برای تغییر واقعی وضعیت زندگی فلسطینی‌ها روبرو است. این سؤال که تأثیر این جنبش بر سیاست‌ها و عملکردهای اسرائیل چه بوده است؟ همچنان بسیار مهم و قابل توجه

¹ - Grassroots Palestinian Anti-Apartheid Wall Campaign

است، به ویژه در شرایطی که فلسطینی‌ها پس از ۱۷ اکتبر ۲۰۲۳ با آنچه بسیاری آن را شدیدترین دوره در تاریخ اشغال می‌دانند، یعنی جنگ سرکوب و خشونت‌های فزاینده، دست و پنجه نرم می‌کنند.

تأثیر جنبش تحریم، عدم سرمایه‌گذاری و تحریم‌های اقتصادی (بی‌دی‌اس) بر اقتصاد اسرائیل تا سال ۲۰۲۵ بنا بر تحلیل‌ها و گزارش‌های متعددی همچنان محدود باقی مانده است؛ گزارشی محرمانه از دولت اسرائیل در سال ۲۰۱۵ تخمین زده بود که بی‌دی‌اس ممکن است سالانه حدود ۱.۴ میلیارد دلار به اقتصاد این کشور خسارت وارد کند. با این حال، اقتصاد اسرائیل توانسته تاب‌آوری خود را حفظ کند، چرا که تمرکز آن بر محصولات فناوری پیشرفته، ماشین‌آلات پیشرفته و داروهای است که جایگزین‌پذیری آن‌ها دشوار است (Britannica, 2025). مطالعه‌ای که در سال ۲۰۱۸ توسط مؤسسه سرمایه‌گذاری میدان-رویتز اسرائیل انجام شد، نشان داد که خسارت اقتصادی قابل‌انتساب به بی‌دی‌اس تنها حدود ۰.۰۰۴٪ از کل اقتصاد بوده است و کمتر از ۱٪ از شرکت‌ها نیز گزارشی از آسیب‌پذیری مشخص ارائه داده‌اند، که آن هم عمدتاً در جریان جنگ غزه در سال ۲۰۱۴ بوده است (Wikipedia contributors, 2025). مؤسسه مطالعات امنیت ملی (INSS)^۱ اسرائیل تأکید کرده که جنبش بی‌دی‌اس با محدودیت‌های سیاسی، اقتصادی، حقوقی و فنی قابل‌توجهی برای وارد کردن آسیب عمده روبرو است؛ به ویژه از آن جهت که بخش بزرگی از صادرات اسرائیل کالاهای واسطه‌ای هستند که در تولید سایر محصولات استفاده می‌شوند، بنابراین تحریم‌های مصرف‌کننده اثربخشی کمتری دارند. همچنین شرکت‌های چندملیتی که در اسرائیل سرمایه‌گذاری کرده‌اند، با اقدامات تنبیهی علیه آن مخالفت می‌کنند (INSS, 2017). مؤسسه بروکینگز در سال ۲۰۲۲ نتیجه گرفته که اگرچه بی‌دی‌اس بیشتر بخش‌های فرهنگی، دانشگاهی و مصرف‌کننده را هدف قرار می‌دهد، اما برای ایجاد فشار اقتصادی قابل‌توجه، نیاز به تحریم‌های رسمی از سوی شرکای تجاری اصلی مانند ایالات متحده یا اتحادیه اروپا دارد. بدون چنین تحریم‌هایی، تهدید اقتصادی بی‌دی‌اس همچنان ناچیز باقی می‌ماند و بیشتر جنبه روانی دارد تا مالی (Brookings Institution, 2022).

۷- یافته‌های پژوهش؛ تحلیل مقایسه‌ای

۷-۱- زمینه و چارچوب راهبردی

جنبه	آفریقای جنوبی)	فلسطین
رهبری و جنبش	رهبری یکپارچه و قوی تحت کنگره ملی آفریقا (ای‌ان‌سی)، همراه با جنبشی گسترده و راهبردی برای رهایی شامل بسیج توده‌ای، مقاومت مسلحانه و همبستگی بین‌المللی.	رهبری فلسطینی پراکنده است، جنبش گسترده و راهبردی برای آزادی وجود ندارد؛ بی‌دی‌اس تلاش دارد چنین جنبشی را ایجاد نماید نه اینکه از آن حمایت کند.
تحلیل نظری	آپارتاید به عنوان یک نظام استعماری سرمایه‌دارانه در نظر گرفته می‌شد که توسط ائتلافی از منافع طبقاتی مختلف حمایت می‌شد؛ بی‌دی‌اس بخشی از راهبرد چندجانبه برای تضعیف این ائتلاف و بسیج مخالفت داخلی بود.	اشغالگری اسرائیل فاقد تحلیل منسجم در بی‌دی‌اس است؛ راهبرد روشنی برای تغییر روابط قدرت وجود ندارد؛ بی‌دی‌اس اغلب به صورت تاکتیکی مستقل مطرح می‌شود، بدون اینکه در راهبرد وسیع‌تری برای رهایی ادغام شده باشد.
نقش اصلی	مکمل مقاومت گسترده داخلی بود و هدف آن تضعیف رژیم از طریق هدف قرار دادن منافع اقتصادی و سیاسی پشتیبان آپارتاید بود؛ هرگز ستون اصلی نبوده، بلکه	ابزار اصلی مقاومت است و انتظار می‌رود باعث انسجام و تحرک فلسطینی‌ها شود؛ اما با مبارزه داخلی گسترده یا رهبری هماهنگ‌شده‌ای همراه نیست.

^۱ - Institute for National Security Studies

بخشی از راهبرد چهارگانه (بسیج توده‌ای، سازماندهی مخفی، مقاومت مسلحانه، همبستگی بین‌المللی) بود.

۲-۷- سازوکارها و اهداف بی‌دی‌اس

سازوکار	آفریقای جنوبی	فلسطین
فشار اقتصادی	تحریم‌های هدفمند بر بخش‌های کلیدی اقتصادی و بازیگران داخلی پر قدرت برای شکستن ائتلاف حاکم.	تلاش برای تحمیل هزینه اقتصادی به اسرائیل، اما اقتصاد اسرائیل متنوع و مقاوم است؛ تاکنون تأثیر محدود بوده است.
پیام اخلاقی	پیام اخلاقی قدرتمندی در سطح بین‌المللی فرستاد که رژیم آپارتاید را منزوی کرد و افکار عمومی جهانی را بسیج نمود.	تلاش دارد سیاست‌های اسرائیل را در سطح بین‌المللی بی‌اعتبار کند، اما فاقد روایت واحد و اهداف سیاسی روشن است.
تأثیر سیاسی	ترکیب بی‌دی‌اس با مقاومت داخلی گسترده باعث بحران مشروعیت شد و رژیم آپارتاید را وادار به مذاکره کرد.	هنوز نتوانسته بحران سیاسی مشابهی ایجاد کند؛ اختلافات داخلی فلسطین و بسیج مردمی ضعیف، تأثیر آن را محدود کرده است.

۳-۷- پویایی‌های اجتماعی داخلی و حمایت مردمی

عامل	آفریقای جنوبی	فلسطین
مخالفت داخلی	طبقه کارگر سیاه‌پوست و جامعه مدنی به‌خوبی سازمان‌یافته علیه آپارتاید بسیج شدند؛ اتحادیه‌ها و جنبش‌های مردمی نقش کلیدی داشتند.	طبقه کارگر فلسطینی سازمان‌یافته نیست؛ اختلافات داخلی و حاکمیت تشکیلات خودگردان، مقاومت را تضعیف کرده است.
ائتلاف حاکم	مشکل از اقلیت سفیدپوست و همدستان آن؛ نخبگان اقتصادی تحت فشار موقعیت خود را تغییر دادند.	ائتلاف حاکم اسرائیل از سوی نخبگان قدرتمند اقتصادی و سیاسی حمایت می‌شود؛ نخبگان فلسطینی اغلب پراکنده هستند.
افکار عمومی	عموم سفیدپوستان در آفریقای جنوبی در ابتدا در برابر بی‌دی‌اس مقاومت کردند؛ تغییر از طریق فشار بر نخبگان اقتصادی صورت گرفت، نه مردم عادی.	افکار عمومی اسرائیل عمدتاً حامی اشغالگری باقی مانده؛ مردم فلسطین نیز دچار تفرقه و ناامیدی از رهبری هستند.

۴-۷- پیامدها و اثربخشی

نتیجه	آفریقای جنوبی	فلسطین
تأثیر بی‌دی‌اس	نقش مؤثری در چارچوب مبارزه گسترده آزادی‌بخش داشت؛ در انزوای سیاسی و اقتصادی رژیم آپارتاید مؤثر بود.	تأثیر اقتصادی محدود بوده؛ بی‌دی‌اس آگاهی‌سازی کرده اما نتوانسته سیاست‌های اسرائیل را تغییر دهد یا فلسطینی‌ها را متحد کند.
نقش بسیج مردمی	عنصر حیاتی برای موفقیت؛ بی‌دی‌اس به‌تنهایی کافی نبود و نیازمند مقاومت داخلی گسترده بود.	بسیج مردمی عمدتاً غایب است؛ بی‌دی‌اس تلاش دارد این خلأ را جبران کند.

وضوح اهداف روشن (پایان آپارتاید، ایجاد دموکراسی اهداف محدود به پایان اشغال، حقوق برابر برای
راهبردی چندنژادی) و راهبرد هماهنگ شده. شهروندان عرب و حق بازگشت؛ بدون برنامه سیاسی
جامع.

۸- نتیجه گیری

جنبش بی‌دی‌اس در آفریقای جنوبی بخشی از راهبردی منسجم و چندبعدی بود که توسط جنبش آزادی‌بخش متحد (ای‌ان‌سی) هدایت می‌شد؛ این راهبرد شامل فشار بین‌المللی، مقاومت داخلی گسترده، و هدف‌گیری منافع اقتصادی و سیاسی رژیم آپارتاید بود. در مقابل، بی‌دی‌اس فلسطین در زمینه‌ای از رهبری پراکنده، نبود جنبش‌های بخش فراگیر و فقدان راهبرد منسجم فعالیت می‌کند و به همین دلیل غالباً به صورت تاکتیکی نسبتاً مستقل عمل می‌نماید؛ امری که در برابر تاب‌آوری اقتصاد اسرائیل، ادغام آن در شبکه‌های سرمایه‌داری جهانی، و حمایت‌های ساختاری غرب، دامنه اثربخشی آن را محدود کرده است.

از سوی دیگر، قرار گرفتن مسئله فلسطین در بستر «بیداری اسلامی» ظرفیت‌هایی تازه برای تقویت همبستگی فراملی، گسترش مخاطبان جنبش، و تبدیل حساسیت‌های دینی-اخلاقی به کنش‌های مدنی (به‌ویژه تحریم مصرفی، فشار بر شرکت‌های همکار، و مطالبه‌گری از دولت‌ها و نهادهای عمومی در کشورهای اسلامی) فراهم کرده است. با این حال، این بستر به دلیل ناهمگونی بازیگران، چندپارگی میدان سیاسی منطقه، و گره خوردن فلسطین با رقابت‌های ژئوپلیتیکی دولت‌ها، می‌تواند به قطبی‌سازی، پراکندگی اولویت‌ها و جایگزین شدن «همدلی نمادین» به جای «سازمان‌یابی پایدار» منجر شود. بنابراین، بیداری اسلامی به خودی خود تضمین‌کننده اثرگذاری مقاومت اقتصادی نیست، بلکه تنها زمانی به اهرم تقویت‌کننده تبدیل می‌شود که در قالب شبکه‌های نهادمند، هدف‌گذاری دقیق و هماهنگی راهبردی به کار گرفته شود.

تجربه آفریقای جنوبی نشان می‌دهد که بی‌دی‌اس به تنهایی قادر به ایجاد تغییر سیاسی نیست و تنها در صورتی می‌تواند به نتایج ساختاری نزدیک شود که در دل یک مبارزه گسترده، سازمان‌یافته و مردمی قرار گیرد؛ شرایطی که در آفریقای جنوبی وجود داشت اما در فلسطین فعلاً به صورت کامل فراهم نیست. بر این اساس، بازاندیشی در راهبرد بی‌دی‌اس، هم‌زمان مستلزم توجه به تفاوت‌های ساختاری دو مورد و نیز تبدیل ظرفیت‌های همبستگی‌ساز بیداری اسلامی از سطح گفتمانی/احساسی به سطح سازمانی/نهادی است؛ یعنی گذار از «فراخوان‌های عمومی» به «ائتلاف‌های پایدار»، «هدف‌گذاری‌های قابل سنجش»، و «فشارهای متمرکز بر گلوگاه‌های اقتصادی-سیاسی».

در نهایت، توصیه‌های مبتنی بر این مطالعه تطبیقی عبارت‌اند از:

۱- پیوند دادن بی‌دی‌اس با بسیج مردمی سازمان‌یافته در داخل فلسطین و جلوگیری از تبدیل آن به جایگزین مبارزه سیاسی-اجتماعی؛

۲- تدوین اهداف روشن، مرحله‌بندی شده و قابل ارزیابی که بتواند اجماع داخلی و هم‌افزایی فراملی ایجاد کند؛

۳- انجام تحلیل دقیق از ائتلاف‌های حامی رژیم و تمرکز بر شکستن پیوندهای اقتصادی/نهادی کلیدی به جای پراکندگی در اهداف نمادین؛

۴- بهره‌گیری واقع‌بینانه از ظرفیت بیداری اسلامی برای شبکه‌سازی میان اتحادیه‌ها، نهادهای مدنی، دانشگاه‌ها، اصناف و مصرف‌کنندگان در جهان اسلام، با حفظ استقلال از رقابت‌های دولتی و دستور کارهای ژئوپلیتیکی؛

۵- تقویت همبستگی بین‌المللی در کنار تقویت مبارزه داخلی، به گونه‌ای که فشار بیرونی بتواند به تغییرات واقعی در توازن نیروها و بحران مشروعیت داخلی ترجمه شود.

بنابراین، مقاله نتیجه می‌گیرد که بستر «بیداری اسلامی» می‌تواند دامنه اجتماعی و منابع همبستگی مقاومت اقتصادی را افزایش دهد، اما اثربخشی آن منوط به نهادمندسازی، یکپارچه‌سازی راهبردی، و اتصال پایدار به مبارزه مردمی و پروژه سیاسی روشن است؛ در غیر این صورت، تحریم‌ها عمدتاً در سطحی اخلاقی و نمادین باقی می‌مانند و به تحول ساختاری در مناسبات قدرت منجر نخواهند شد.

منابع

۱. البرغوثی، عمر (۲۰۱۵)، المقاطعة وسحب الاستثمارات وفرض العقوبات: حركة عالمية تنشد الحرية والعدالة، شبكة السياسات الفلسطينية، www.al-shabaka.org
۲. بهمنی، محسن، صابونچی، رضا، شریعتی فیض آبادی، مهدی (۱۴۰۰). ورزش و تقویت امنیت بین‌الملل؛ نقش ورزش در توسعه اهداف جنبش تحریم، عدم سرمایه‌گذاری و بایکوت رژیم صهیونیستی (بی.دی.اس)، نشریه مطالعات خاورمیانه، ۲۸(۳)، ۴۰-۲۱.
۳. سعدالدین، عمرو (۲۰۲۰)، نشوء حركة المقاطعة من خلال مرآة إسرائيلية، مجلة الدراسات الفلسطينية، العدد ۱۲۱، صص ۱۵۵-۱۳۵، <https://www.palestine-studies.org/ar/node/1649582>
۴. شیخ الاسلامی، محمدحسن، و شیراوند، صارم. (۱۳۹۲). بررسی تطبیقی گفتمان آپارتاید در آفریقای جنوبی سابق با اسرائیل. تحقیقات سیاسی و بین‌المللی، ۵(۱۶)، ۸۱-۴۹.
۵. عاملی، سعیدرضا، ایزدی، فواد، و شفیع‌ی سروسستانی، فاطمه. (۱۳۹۳). کشمکش بر سر برندسازی رژیم اشغالگر صهیونیستی در آمریکا، مطالعه موردی جنبش بی‌دی‌اس و دانشگاه هرزیلیای رژیم صهیونیستی. دانش سیاسی، ۱۰(۲۱)، (پیاپی ۲۰)، ۱۴۹-۱۷۴.
6. Abdalla, J. (2014, February 18). A Palestinian contradiction: Working in Israeli settlements. Al-Monitor.
7. ANC. (1985, June). The nature of the South African ruling class. Document of the National Preparatory Committee, ANC National Consultative Conference, Kabwe, Zambia. <http://www.marxists.org/subject/africa/anc/1985/nature-ruling-class.htm>
8. Baldwin, D. A. (1985). Economic statecraft. Princeton University Press.
9. Barghouthi, M. (2012). Freedom in our lifetime. In A. Lim (Ed.), The case for sanctions against Israel (pp. 3–11). Verso.
10. Barghouti, O. (2011). Boycott, disinvestment, sanctions: The global struggle for Palestinian rights. Haymarket Books.
11. Barghouti, O. (2012). The cultural boycott: Israel vs. South Africa. In A. Lim (Ed.), The case for sanctions against Israel (pp. 25–38). Verso.
12. Barghouti, O. (2013). Palestine's South Africa moment has finally arrived. In R. Wiles (Ed.), Generation Palestine: Voices from the boycott, disinvestment and sanctions movement (pp. 216–231). Pluto.
13. Baroud, R. (2013). Palestine's global battle that must be won. In R. Wiles (Ed.), Generation Palestine: Voices from the boycott, disinvestment and sanctions movement (pp. 3–17). Pluto.
14. Baum, D., & Amir, M. (2012). Economic activism against the occupation: Working from within. In A. Lim (Ed.), The case for sanctions against Israel (pp. 39–49). Verso.
15. Britannica. (2025). Boycott, divestment, sanctions (BDS) | Movement, Palestinians. In Encyclopedia Britannica. Retrieved July 4, 2025, from <https://www.britannica.com/topic/Boycott-Divestment-Sanctions>

16. Brookings Institution. (2022). How much does BDS threaten Israel's economy? Retrieved July 4, 2025, from <https://www.brookings.edu/articles/how-much-does-bds-threaten-israels-economy/>
17. Chamberlin, P. T. (2012). *The global offensive: The United States, the Palestinian Liberation Organization, and the making of the post-Cold War order*. Oxford University Press.
18. Cox, R. W. (1981). Social forces, states and world orders: Beyond international relations theory. *Millennium: Journal of International Studies*, 10(2), 126–155.
19. Crawford, N. C., & Klotz, A. (1999). How sanctions work: A framework for analysis. In N. C. Crawford & A. Klotz (Eds.), *How sanctions work: Lessons from South Africa* (pp. 25–42). Macmillan.
20. Di Stefano, Paul & Henaway, Mostafa (2014) *Boycotting Apartheid From South Africa to Palestine*, *Peace Review: A Journal of Social Justice*, 26:1, 19-27, DOI: 10.1080/10402659.2014.876304
21. Erakat, N. (2012). BDS in the USA, 2001–2010. In A. Lim (Ed.), *The case for sanctions against Israel* (pp. 85–97). Verso.
22. Falk, R. (2013). International law, apartheid and Israeli responses to BDS. In R. Wiles (Ed.), *Generation Palestine: Voices from the boycott, disinvestment and sanctions movement* (pp. 85–99). Pluto.
23. Free Burma Coalition (FBC). (1997). *The Free Burma Coalition manual: How you can help Burma's struggle for freedom*. FBC.
24. Gill, S. (1993). *Gramsci, historical materialism and international relations*. Cambridge University Press.
25. Gordon, N. (2012). *Boycott Israel*. In A. Lim (Ed.), *The case for sanctions against Israel* (pp. 189–191). Verso.
26. Grassroots Palestinian Anti-Apartheid Wall Campaign (GPAAWC). (2007, June). *Towards a global movement: A framework for today's anti-apartheid activism*. <http://bdsmovement.net/files/bds%20report%20small.pdf>
27. Hanna, A. (2013). Towards a just and lasting peace: Kairos Palestine and the lead of the Palestinian church. In R. Wiles (Ed.), *Generation Palestine: Voices from the boycott, disinvestment and sanctions movement* (pp. 100–105). Pluto.
28. Hever, S. (2013). BDS: Perspectives of an Israeli economist. In R. Wiles (Ed.), *Generation Palestine: Voices from the boycott, disinvestment and sanctions movement* (pp. 109–123). Pluto.
29. Institute for National Security Studies. (2017). *In the shadow of delegitimization: Israel's sensitivity to economic sanctions* (Memorandum No. 163). INSS.
30. Jones, L. (2015). *Societies under siege: Exploring how international economic sanctions (do not) work*. Oxford University Press.
31. Khong, Y. F. (1992). *Analogies at war: Korea, Munich, Dien Bien Phu, and the Vietnam decisions of 1965*. Princeton University Press.
32. Lodge, T. (1989). Sanctions and black political organisations. In M. Orkin (Ed.), *Sanctions against apartheid* (pp. 34–51). St Martin's Press.
33. Mamdani, M. (2015). The South African Moment. *Journal of Palestine Studies*, 45(1), 63–68. <https://doi.org/10.1525/jps.2015.45.1.63>
34. Marx, K. (1852). *The eighteenth brumaire of Louis Bonaparte*. *Die Revolution*. <http://www.marxists.org/archive/marx/works/1852/18th-brumaire/ch01.htm>
35. Pappé, I. (2013). Colonialism, the peace process and the academic boycott. In R. Wiles (Ed.), *Generation Palestine: Voices from the boycott, disinvestment and sanctions movement* (pp. 124–138). Pluto.

36. Pedersen, M. B. (2008). Promoting human rights in Burma: A critique of Western sanctions policy. Rowman and Littlefield.
37. Said, E. W. (2002). The end of the peace process: Oslo and after (2nd ed.). Granta.
38. Starnberger Institute. (1989). The impact of economic sanctions against South Africa. Nehanda.
39. Taraki, L., & LeVine, M. (2012). Why boycott Israel? In A. Lim (Ed.), The case for sanctions against Israel (pp. 165–174). Verso.
40. Unger, Rachel (2015), Understanding Boycott, Divestment and Sanctions in Palestine through the Anti-Apartheid Movement, thesis submitted to the faculty of Wesleyan University in partial fulfillment of the requirements for the Degree of Bachelor of Arts with Departmental Honors in Government, <https://digitalcollections.wesleyan.edu/object/ir-1007>
41. Warschawski, M. (2012). Yes to BDS! An answer to Uri Avnery. In A. Lim (Ed.), The case for sanctions against Israel (pp. 193–197). Verso.
42. Wikipedia contributors. (2025). Boycott, divestment and sanctions. Wikipedia. Retrieved July 4, 2025, from https://en.wikipedia.org/wiki/Boycott,_Divestment_and_Sanctions